

Сазонов Р. В.

асистент кафедри ЕАФ,

Мулява В. В.

студент,

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

МЕТОДИКИ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В статті досліджено питання вибору методики діагностики банкрутства підприємств на основі існуючих зарубіжних і вітчизняних методик, а також визначено їх недоліки при застосуванні на українських підприємствах.

Ключові слова: банкрутство, діагностика, моделі, підприємства.

Постановка проблеми. Банкрутство існуючих підприємств значно впливає на розвиток української економіки та знижує доходи державного бюджету. З метою уникнення краху компаній були розроблені різні методики прогнозування майбутньої неплатоспроможності підприємств. В сучасній економічній науці є численні розробки в сфері аналізу та прогнозу діяльності неплатоспроможних підприємств, що дозволяє встановити наявність сумнівів у продовженні безперервної діяльності суб'єкта господарювання, тобто виявити й оцінити ознаки (критерії) ймовірності банкрутства неплатоспроможних підприємств.

Діагностика банкрутства підприємства передбачає своєчасне виявлення його неплатоспроможності, збитковості, фінансової залежності та низької ділової активності. Тому в класичних моделях діагностики

банкрутства використовують показники прибутковості, фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності. Деякі моделі, що не містять цих складових, мають велику похибку.

Дослідження зазначених питань не втратило своєї актуальності і сьогодні. Кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому при здійсненні аналізу виникає необхідність вибору такого підходу, який дозволить з мінімальними затратами ресурсів отримати найбільш однозначну та точну оцінку економічного стану. Обираючи метод оцінки, необхідно визначити доцільність застосування комплексу аналітичних процедур. Виходячи з цього, виникає об'єктивна необхідність дослідження існуючих методик оцінки ймовірності банкрутства неплатоспроможних підприємств, що запропоновані вітчизняними науковцями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зарубіжній практиці питаннями розробки методів і моделей займалися такі вчені: Г. Спрінгейт, Е. Альтман, В. Бівер, Дж. Таффлер та Г. Тішоу, Р. Ліс, Ж. Конан і М. Гольдер, Ж. Депалян та інші. Зусиллями цих вчених була проведена значна робота для виділення актуальних при прогнозуванні економіко-математичних параметрів і встановлення їх внесків у загальну оцінку платоспроможності підприємств.

В Україні дослідженнями зарубіжних методів аналізу ймовірності банкрутства підприємства займалися такі вчені: Н. С. Артамонова, О. І. Продіус, С. О. Черкасова, О. М. Барановська, Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, А. А. Губар, В. А. Даниленко, О. А. Зоріна, Н. В. Черничко, Д. В. Ящук, П. Саблук, О. Терещенко, А. Чупіс та ін.

Мета та завдання роботи. Метою роботи є дослідження відомих моделей діагностики банкрутства, пошук найбільш ефективних моделей, надання рекомендацій щодо їх вибору. Теоретичною базою для

дослідження стали праці українських науковців, серед яких: В. П. Клочан, В. В. Клочан, Н. І. Костаневич, В.А. Даниленко.

Виклад основного матеріалу. Банкрутство означає неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів і здійснювати обов'язкові платежі в бюджет. Така ситуація виникає, коли зобов'язання перевищують майно підприємства. Для української економіки сільськогосподарські підприємства є значним потенціалом для розвитку, а кількість підприємств, яким загрожує банкрутство, зростає. У зв'язку з цим виникає необхідність виявлення ознак банкрутства заздалегідь.

Для дослідження були взяті найпоширеніші моделі діагностики банкрутства сільськогосподарських підприємств, які були використані у статті В. П. Клочана [1] та показана їх здатність використання в умовах української економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Результати дослідження популярних моделей діагностики банкрутства та їх пристосованість до умов української економіки

Модель	Кількість ознак, які не збігаються з оцінкою більшості моделей		Доцільність використання моделі	Застосування до умов української економіки
	Кількість підприємств	Відношення до загальної кількості підприємств, що аналізуються, %		
Іркутська Я-модель	2	5,3	Перевагою застосування даних моделі є подібні умови становлення ринкової економіки та вплив факторів макросередовища	+
Модель О. Терещенка	3	7,9	Розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних. Має свої недоліки: відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише – задовільний та незадовільний фінансовий стан); отримання значень в границях від – 0,9 до 0,9 зобов'язує	+

			проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану	
Методика П.Саблука	4	10,5	Високий рівень достовірності результатів, але недостатньо досліджень науковців, тому існує ризик застосування у різних промислових сферах	+
Модель Альтмана 1983 р.	4	10,5	Для підприємств, які не котируються на фондовому ринку. Підходить для стану в Україні.	+
Модель Спрінгейта	4	10,5	Немає галузевої та регіональної диференціації Z-рахунку. Між змінними спостерігається досить висока кореляція, але модель показує достатній рівень надійності прогнозу	+
Модель Чупіса	8	21,1	В цій моделі відсутні показники прибутковості й вона має значні похибки	-
Тест Лису	8	21,1	При оцінці українських підприємств завищує оцінки, так як значний вплив на кінцевий показник здійснює показник прибутку від продажу, без врахування фінансової діяльності і податкового режиму.	-
Тест Таффлера	10	26,3	Більшість (87,5%) обстежених боржників були визнані фінансово стійкими. Одержувані прогнози неадекватні, оскільки досягти критичного (негативного) рівня Z-рахунку практично неможливо	-
Модель Фулмера	10	26,3	Модель дає неадекватний прогноз. Серед обстежених підприємств-боржників 56,2% були визнані фінансово спроможними, тільки 18,75% отримали оцінку «фактичний банкрут». Критичне значення Н-рахунки занижено, існують певні технічні складнощі у творі розрахунків	-
Коефіцієнт Бівера	11	28,9	Рекомендує Міністерство економіки України	+

Модель Депаліяна	12	31,6	Можливе використання даної методики для проведення зовнішнього аналізу. Визначено нормативи змінних, які диференційовані по галузях. Проте недоліком є різкі «переходи» від однієї оцінки фінансової спроможності до іншої, тобто навіть якщо організація одержить 99 балів зі 100, її фінансове становище буде визнано нестійким	-
С-тест	14	36,9	Дана модель не містить показників прибутковості, тому має високу похибку	-

Апробація найпоширеніших моделей прогнозування ймовірності банкрутства на практиці дала наступні результати. Майже 30% моделей, що використовувались при діагностиці банкрутства підприємств, не виявили існуючих загроз банкрутства тих підприємств, що мали порушений фінансовий стан.

Моделі Альтмана, Саблука, Терещенка, Спрінгейта та Іркутська модель досить об'єктивно визначили фінансовий стан досліджених підприємств, як зі стійким фінансовим становищем, так і групи підприємств з середнім та нестійким фінансовим станом.

Моделі Фулмера, Чупіса, Лісу, Депляна, Бівера, Таффлера та С-тест не відповідають умовам української економіки й не змогли на достатньому рівні ідентифікувати фінансовий стан вітчизняних підприємств. Застосування їх можливе лише за умови внесення змін у площину показників та шкалу оцінювання. Їх недоліком також є і відсутність широкої диференціації оцінки фінансового стану та ймовірності банкрутства. Проте коефіцієнт Бівера рекомендований до використання "Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства", затвердженими наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001

року №10, для проведення системного експрес-аналізу фінансового стану підприємства.

За рахунок значної ваги першого коефіцієнту Іркутської моделі (5,3), який відображає відношення оборотного капіталу до загальної суми активів та низької шкали оцінювання, всі підприємства запропонованою науковцями моделлю опинилися в зоні зі стійким фінансовим станом. Для застосування даної моделі в умовах української економіки необхідно визначити вагові коефіцієнти та граничні значення дослідним шляхом.

До очевидних переваг даної моделі можна віднести те, що механізм її розробки і всі основні етапи розрахунків досить прості і можуть бути детально пояснені і обґрунтовані. Але необхідно зауважити, що при проведенні оцінки схильності підприємства до банкрутства та розрахунку коефіцієнтів ймовірності цього явища потрібно враховувати галузеві специфіки підприємств. Тому при проведенні більш точної оцінки схильності підприємства до банкрутства потрібно розробити і користуватися галузевими коефіцієнтами.

Проведений аналіз та узагальнення дали змогу зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах:

- більшість зарубіжних методик діагностики ймовірності банкрутства побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі американських аналітичних даних минулих років, у зв'язку з цим вони не відповідають сучасній економічній ситуації;

- дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства та ін.;

- проаналізовані методики не враховують інших важливих показників діяльності підприємства (методики побудовані на використанні балансових показників та показників звіту про фінансові результати);
- моделі не дають відповіді на питання, які з факторів вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;
- за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію можливого подальшого розвитку підприємства;
- граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств. Разом з тим вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства (стадії кризи) та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої.

Враховуючі всі ці обмеження зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, вітчизняними науковцями були розроблені методики, що адаптовані для вітчизняної економіки. Практичне застосування інтегральних моделей для оцінки фінансового стану та ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств дало змогу зробити ряд висновків [2].

По-перше, висновки моделей стосовно фінансового стану підприємств значно різняться і містять суттєві протиріччя. Тому застосування кожної з методик може носити лише допоміжний характер і повинно використовуватися в комплексі з іншими методами оцінки фінансового стану.

По-друге, моделі зарубіжних вчених потрібно використовувати з обережністю, оскільки умови господарювання українських підприємств значно відрізняються від тих, за якими були сформовані зарубіжні методики.

По-третє, моделі білоруських та російських вчених при практичному застосуванні правильно визначили фінансовий стан стійких підприємств,

проте виникли труднощі в ідентифікації підприємств з порушеним та кризовим фінансовим станом (зокрема, Іркутська модель).

По-четверте, вітчизняні моделі потребують подальших розробок та апробації на практиці. Зокрема, особливу увагу необхідно приділити врахуванню галузевої специфіки, глибокому теоретичному та емпіричному обґрунтуванню граничних значень та вагових коефіцієнтів моделей.

Висновки. Як бачимо, доцільність розгляду методик діагностики банкрутства залишається актуальною. Слід розуміти, що різні методики потрібно використовувати в залежності від середовища, в якому знаходяться підприємства. Так, з наведеної таблиці видно, що для сільськогосподарських підприємств України не підходить 70% методик, в зв'язку з низькою ймовірністю отримання реального прогнозу. Для діагностики банкрутства сільськогосподарських підприємств України бажано використовувати R-модель Іркутської академії, модель О. Терещенка, методику П. Саблука, модель Альтмана 1983 року, модель Спрінгейта, оскільки саме вони дають найбільш точні результати.

Список використаної літератури

1. Даниленко В. А. Застосування моделей діагностики банкрутства для оцінки фінансової стійкості промислових підприємств України / А. В. Даниленко// Збірник наукових праць “Науковий вісник Академії муніципального управління”, серія “ЕКОНОМІКА” – випуск 7. – 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_7/09dvaeou.pdf.
2. Клочан В. П., Клочан В. В., Костаневич Н. І. Оцінка моделей діагностики банкрутства // Економіка АПК. – 2010 – №1. – С. 97-101.

**САЗОНОВ Р. В., МУЛЯВА В. В. МЕТОДИКИ ДИАГНОСТИКИ БАНКРОТСТВА:
ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ**

Исследован вопрос выбора методики диагностики банкротства предприятий на основе существующих зарубежных и отечественных методик, а также определено их недостатки при применении на украинских предприятиях.

Ключевые слова: банкротство, диагностика, модели, предприятие.

**SAZONOV R. V., MUYAVA V. V. THE METHODICS OF DIAGNOSTIC
BANKRUPTCY PRIVILEGES AND DEFECTS**

This article content investigated questions about choices diagnostic's of bankruptcy ukrainian business founded on existent foreign and native methodics and has been definitely their defects using them on ukrainian concerns.

Keywords: bankruptcy, diagnostics, model company.